

פרשת בשלח

מלחמת עמלק

ובסוף פרשתנו מספרת התורה על עמלק הרשע שבא להילחם בעם ישראל ברפידים, וציוה משה את יהושע לבחור לו אנשים מתאימים ולצאת להילחם בעמלק, וכן עשה יהושע, "ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב" (שמות יז, יג).

ובאותו הזמן שהיו עם ישראל נלחמים בעמלק היה משה רבנו יושב בראש הגבעה על גבי אבן ונושא את ידיו כלפי מעלה, "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק" (שם, יא) וכאשר כבדו ידיו של משה אהרן וחור תמכו בידיו מזה אחד ומזה אחד, וכך הרים את ידיו "עד בוא השמש" (שם, יב).

ושואלת הגמרא (ראש השנה כט, א) "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? ומתרת הגמרא: "אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים". וכדי להבין את העומק שבזה נקדים את דבריו הקדושים של המאור (שמש) פר' תצוה ד"ה ועשית):

וז"ל קודשו של המאור ושמש: "ידוע מפי סופרים ומפי ספרים דהעיקר הוא שיהיה אחדות בישראל, והוא רגל אחד שכל התורה כולה נסמך עליו כידוע מגמרא גבי הלל עם אותו הגר עי"ש (שבת לא, א). ופסוק מלא הוא, גם חלילה כשישראל עובדי עבודה זרה, אם יש שלום ביניהם אזי אין שום שטן יכול להם כדכתיב: תאז הוצמ לוטיבב הלילח רופיהלו, (ט"פ אטוז א"ד 'סמב הארו זי, ד עשוה) "ול חנה סירפא סיבצע רובח" על ידי שנאת חנם נחרב בית שני כדאיתא בגמרא (יומא ט, ב), וכל המתקת הדינים תלויים בזה".

וממשיך המאור ושמש ומבאר את ענין קליפת עמלק על פי מה שנאמר על עמלק: "אשר קרך בדרך" ויהש. התוא רריקו (הזל הז לארשי סע לש) סתבהא שא הביכש, תורירק נושל ונייה", (חי, הכ סירבד) מתחילה בחמימות ובהתלהבות לאהוב זה את זה, ועמלק הביאם לידי קרירות, וצינן את אהבתם מלאהוב אחד את חברו. ועל ידי מה הקרירם? על ידי התנשאות וגאווה, ש"עמלק" גימטריא "רם", שהוא לשון התנשאות וגבהות וגאווה, מפני שעיקר הדבר שמביא לאהוב אחד את חברו הוא על ידי שכל אחד ואחד שפל ומבוזה בעיני עצמו, שמוצא תמיד חסרונות בכל מעשיו, ורואה את צדקתו ומעשיו של חברו, וגדול מאוד בעיניו, על ידי כן אוהב את חברו והוא באחדות עמו. לאפוקי אם הוא גדול בעיני עצמו והוא בגאווה, אזי ממילא רואה חסרונות של חברו, ועל ידי כן הוא שונא אותו לפי שחבירו שפל מאד בעיניו".

ורמז נפלא מוצא לכך המאור ושמש במה שנאמר: "תמחה את זכר עמלק" (דברים כה, יט), "רצה לומר שתמחק תיבת זכר' מתיבת 'עמלק' וישאר מעמלק י"ג שהוא גימטריא 'אהבה'".

ובזה מבאר המאור ושמש את דברי הגמרא הנזכרת לעיל "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים, ואם לאו היו נופלים":

ינפ לע רשא סדא לכמ לפשו וינע היהש, הונע תדמ היה ה"ע וניבר השם לש ותגירדמש עודיש אוה וינעה" האדמה, והיה כל אדם חשוב ממנו בעיני עצמו, וזה היה עבודתו להביא את ישראל גם כן למדריגה הזאת שיאהוב כל אחד את חבירו על ידי שיהיה שפל בעיני עצמו וחבירו יהיה במעלה גדולה ממנו ועל ידי כן יאהב את חבירו כנ"ל. וזה "כאשר ירים משה את ידו", פירוש "ידו" רצה לומר "כוחו", פירוש כאשר ירים משה את ידו דהיינו כוחו ומדריגתו שהוא מדת ענוה באמת, והיה בישראל גם כן מדת ענוה, ואז היה מסתכל כל אחד מעלה של חבירו, והיה שפל מאוד בעיני עצמו, ועל ידי כן אהב כל אחד את חבירו באהבה שלימה, על ידי כן היו נוצחים את עמלק שהוא גימטריא "רם", שהיה מביאם לידי גאווה וגדלות, וגבר ישראל. וזה מרמז הגמרא הנ"ל "כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה", רצה לומר שהיו מסתכלין כל אחד ואחד על מעלה של חבירו ובזה היו משעבדין את לבם כנ"ל והיו מתגברין כנ"ל.

מדבריו הקדושים של המאור ושמש מתבאר שמשה רבנו מסר לעם ישראל סוד עצום, שעמלק (שהוא ראש כל הגוים כמו שכתוב "ראשית גוים עמלק") במדבר כד, כ((מסוגל לגבור על עם ישראל רק כאשר כל אחד מחפש אחר החסרונות שבזולת, במה הוא גרוע ומה עוד עליו לתקן. ולכן בא עמלק להילחם בעם ישראל דוקא ברפידים שהוא מלשון פירוד הלבבות, כיון שרק כשעם ישראל שרויים במצב שכזה יש בכוחו לגבור עליהם ח"ו. אבל בזמן "שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה", כלומר שהם מחפשים אחר המעלה שבזולת, במה הוא טוב ומה מיוחד בו, ומשום כך אוהבים זה את זה ומתאחדים זה עם זה, הם היו שוברים את עמלק.

וכך אדמו"ר הזקן היה אומר, שהקב"ה נתן לאדם שתי עיניים ולא עין אחת, כדי שבעין הימנית (שבדרך כלל רואים בה יותר טוב) יסתכל על המעלות והיתרונות שבזולת, ובעין שמאל (שהיא חלשה יותר) יסתכל בחסרונות של עצמו, וצריך להיזהר שלא להחליף ביניהן ולחפש אחר היתרונות של עצמו ואחר החסרונות של הזולת.

וכיו"ב כתב רה"ק ר' נחמן מברסלב זיע"א (ליקוטי מוהר"ן ח"א תורה רפב) וז"ל: "דע כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות".

וכלל גדול מסרו בידנו חז"ל (קידושין ע, א) שכל הפוסל - במומו פוסל. ובדרך זו פירש מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הק' את דברי המשנה (נגעים ב, ה) "כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו", כלומר שכל הנגעים שאדם רואה בחוץ - באחרים, אין אלו אלא נגעי עצמו.

ולכן יש להיזהר ביותר שלא לפסול ח"ו שום יהודי, ואפילו אם ראית בעיניך שהוא עשה מעשה לא רצוי, אם יכול אתה לדון לכף זכות מה טוב, ואם לא, מוטב שתשתוק ותקבל שכר גדול על שתיקה זו.

וזהו בעצם עיקר ענין מחיית זכרו של עמלק, דהיינו למחות ולהעביר מליבנו (וממילא גם מן העולם) את המידה הרעה של החיפוש אחר מה שלא טוב בזולת, וכל אותן מחשבות זדון שכאילו הוא גדול וחשוב ויקר, ואילו הזולת שפל ונבזה וכאין ואפס בעיניו, אשר כל זה נובע מהגאווה וגסות הרוח שבאדם כנ"ל בדברי המאור ושמש.

ועל כך ציוה הקב"ה את משה: "כתוב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים... ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדור דור" (שמות שם, יד-טז).

וממה שנכתב בפסוק: "כס יה" - 'כס' ולא 'כסא', וכן "יה" ולא שם הוי"ה מלא בארבע אותיותיו, למדו חז"ל במדרש (שוחר טוב לתהלים ט' וכיו"ב בתנחומא סו"פ כי תצא) שכל זמן שזרעו של עמלק קיים בעולם, שמו של הקב"ה אינו שלם וכן כסאו אינו שלם, עד שימחה שמו ויאבד זכרו של עמלק מן העולם.

והיינו שרק כאשר עם ישראל יסלקו מתוכם את הגאווה והגסות, ויביטו במעלות וביתרונות שבכל אחד מישראל, ובכך תתרבה האהבה והאחדות בעם ישראל, על ידי זה ימחה שמו וזכרו של עמלק מן העולם, ויהיו כסאו של הקב"ה ושמו של הקב"ה שלמים, ונזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

